



De raakpunten van kunstcollectief SynapsZ

De kunstenaars van SynapsZ weten elke keer te verrassen met hun manifestaties. In korte tijd zijn ze garant gaan staan voor mentale ontdekkingsstochten en sensitieve schranspartijen. Wie zijn deze energieke uitvoerders en wat hebben ze voor ogen?

door **Albert Hagenaars**

Samenwerkingsverbanden van kunstenaars heb je al eeuwen in vele soorten en maten, variërend van de strikt gereguleerde Sint-Lucasgilden tot de puristen van De Stijl en de voorvechters van vrije expressie van Cobra en, om dichterbij huis te blijven, Stichting Kubra (niet te verwarren met CuBra) of, nog meer inzoomend, van STOK in 's-Hertogenbosch tot Arsis in Bergen op Zoom. En sinds kort is er SynapsZ, eveneens in Bergen. Wat beweegt Gerard Huisintveld, Hans Oerlemans, Aagje Pel, Fred de Ron en Richard de Weert, die zich hierin hebben verenigd?

Het spoor

Vorige zomer deed dit kunstcollectief duchtig van zich spreken. De groep kristalliseerde echter al in 2014, zij het in een iets andere samenstelling dan de huidige kern. Aanleiding was een gemeenschappelijke expositie in het onder Bergen op Zoom gelegen kasteel Ravenhof. De titel luidde "Het is het spoor dat je bijster maakt". Die kun je op twee passende manieren interpreteren.

Uitgangspunt was een traditionele opzet met schilderijen en beelden maar al snel werd gestreefd naar een samenvallen van deze en andere disciplines middels onder meer performances, conceptuele kunst en geluidseffecten. De afstand die beschouwen inhoudt, werd ingeruild voor een directe aanval op de zintuigen van de bezoekers. Slenteren langs maakte plaats voor dwalen door, opgaan in. De toon was gezet, de intrigerende naam alle eer aangedaan.

Deze wil namelijk een beginsel uitdragen. De betreffende website verwijst naar een synaps, het raakpunt tussen twee zenuwcellen of dat tussen een cel en een spiervezel, waar de overdracht plaatsvindt. Alleen, er is geen direct contact; de open ruimte wordt als het ware door een signaal oversprongen. In een minimanifest zeggen de bewindvoerders dan ook dat ze willen aansturen en verbinden, niet alleen genoeg ruimte geven aan de eigen artistieke driften, maar die ook doorgeven. Zoiets kan natuurlijk alleen maar goed gaan als de betrokkenen de juiste voorwaarden scheppen! Maar dat nu kun je deze groep niet bepaald ontzeggen.



Hans Oerlemans. Foto Piet den Blanken

Zientuigen

De groep vijftigers en zestigers, van wie de meesten elk voor zich al tientallen jaren actief zijn, wist in augustus 2015 voor zes weken de hand te leggen op het Koetshuis. Dit gebouw maakt deel uit van het Markiezenhof en zal binnenkort het West-Brabants Archief huisvesten. Op drie niveaus, op de begane grond en in bovenruimtes maar ook in de enorme middeleeuwse kelder, presenteerden de leden van SynapsZ samen met gastcollega's een proeve van hun principes onder de toepasselijke noemer Zientuigen. De bezoeker werd meteen bij binnenkomst al geconfronteerd met een installatie, bekleed met geel en groen oplichtende printplaten. Het apparaat bracht amechtige klanken voort die mede door bewegingen van buiten konden worden bepaald. Menigeen stond al gauw met de armen te zwaaien.

Was getekend: Peter Schudde (beeld) en Hans Timmermans (geluid), en de bezoekers uiteraard. Van heel andere aard waren dan weer de geïmproviseerde auditieve performances van duvelstoejager Gerard Huisintveld, die vaak op twee, drie plekken tegelijk leek te opereren. In de galmende akoestiek van de kelder gaf hij shows ten beste door met stangen de verweerde vloer en kolommen te kastijden, al wat maar op zijn pad kwam te slaan en te strelen en op densiteit te beproeven. Er was nog veel meer te ondergaan. De catalogus heeft het onder andere over Jazztafette, eigenzinnige wijnproeverij, mode, pop-up poëzie, jamsession, theater, architectuurpresentaties, verkenning van de nabije historische kruidentuin en lezingen. De foto's van de geïnviteerde Jacques Bakker moeten ook worden vermeld. Bakker imponeerde met monumentale zelfportretten vol symboliek, versterkt door de indringende klanken van zijn eigen hartslag! Het was toch al een goed jaar voor Bakker; hij mag zich, als tweede Nederlander, voortaan een Master Qualified European Photographer noemen.



V.l.n.r: Richard de Weert, Gerard Huisintveld, Kees Warmoeskerken, Els van Egeraat, Aagje Pel, Hans Oerlemans, Fred de Ron. Foto Piet den Blanken

Ondanks de geïsoleerde ligging (het erf achter de Hofstraat kun je moeilijk een ‘triple A-locatie’ noemen) en het feit dat het Koetshuis niet altijd exposities brengt en dus als museale ruimte minder bekend is, streek het publiek op de prikkelend bonte uitstalling neer als vlooiën op een hoogpolig tapijt. De eindstreep werd gehaald met ruim vierduizend geregistreerde bezoekers, een aantal in zo’n korte tijd waar menig kleiner museum jaloers op zal zijn.

Geheim

Wat is het geheim van dit succes? Allereerst konden de exposanten de in Ravenhof opgedane groepservaringen aanscherpen. Nog duidelijker wisten zij nu wat ze wel en wat ze niet wilden en konden. De overtuigingskracht was daardoor een stuk groter. Fred de Ron, tot dusver vooral schilder, bracht dat helder naar voren. Hij legde uit hoe juist deze samenwerking resulteerde in een drang naar driedimensionaal werken, naar de behoefte ook om een confrontatie met de ruimte aan te gaan, “hetzij door het plaatsen van assemblages, hetzij door het toevoegen van context-vreemde elementen”. De sculpturen van Hans Oerlemans daarentegen zijn meer naar binnen gericht. Zij lijken – extra boeiend in juist dit bestek – de relatie met de wisselende omgeving eerder te ontwijken, te ontkennen. Dat werkt uiteraard averechts, want hoe autonomer een kunstwerk is, des te uitdagender de uitstraling en, onvermijdelijk, de aansporing tot een stellingname van de passant.



Het werk van Richard de Weert wordt gezamenlijk opgehangen. Foto Piet den Blanken

Geheim

Wat is het geheim van dit succes? Allereerst konden de exposanten de in Ravenhof opgedane groepservaringen aanscherpen. Nog duidelijker wisten zij nu wat ze wel en wat ze niet wilden en konden. De overtuigingskracht was daardoor een stuk groter. Fred de Ron, tot dusver vooral schilder, bracht dat helder naar voren. Hij legde uit hoe juist deze samenwerking resulteerde in een drang naar driedimensionaal werken, naar de behoefte ook om een confrontatie met de ruimte aan te gaan, “hetzij door het plaatsen van assemblages, hetzij door het toevoegen van context-vreemde elementen”. De sculpturen van Hans Oerlemans daarentegen zijn meer naar binnen gericht. Zij lijken – extra boeiend in juist dit bestek – de relatie met de wisselende omgeving eerder te ontwijken, te ontkennen. Dat werkt uiteraard averechts, want hoe autonomer een kunstwerk is, des te uitdagender de uitstraling en, onvermijdelijk, de aansporing tot een stellingname van de passant.

Als tweede punt waren de onophoudelijke veranderingen van groot belang, vaak per dag, alsook het inzetten van tientallen (!) collega's van buiten het collectief, soms ook van verre. De bezoeker die het gistende Koetshuis net als ondergetekende meermaals bezocht, kreeg dan ook de gewaarwording dat het om telkens andere avonturen ging. Eén van die terugkerende gasten was Jan Slokkers, betrokken bij de programmering van Schouwburg De Maagd. Hij raakte ervan overtuigd dat SynapsZ een relevante bijdrage zou moeten leveren aan het naderende vijftienvigjarig bestaan van het theater in de voormalige kerk.



Initiatiefnemer Jan Slokkers. Foto Piet den Blanken

Ten derde gaat het niet om aankomende kunstenaars, al kunnen die uiteraard ook danig uitpakken, maar om gepokt en gemazeld talent. De samengevoegde, beter gezegd de gemengde waarde overstijgt verre het belang van de optelsom van de vaardigheden van elk, hoe gerijpt ook. De bedoeling om het publiek te overrompelen met een ver doorgevoerde interactie slaagde volkomen. Een bijkomend voordeel van het grijs om de slapen van in elk geval de nucleus van het collectief was dat iedere deelnemer inmiddels een grote achterban heeft opgebouwd en die natuurlijk niet onbenut liet.

Ook gunstig was de vakantieperiode met aanvulling. Er kwamen veel bezoekers uit andere provincies en uit België. Een deel daarvan bestond uit toeristen. Daarnaast werd het onderwijs ingeschakeld. Ongetwijfeld was voor een aantal scholieren een tocht door het Koetshuis niet alleen één van de eerste activiteiten in hun nieuwe klas, maar ook een kennismaking met moderne kunst. Het samenvallen met de landelijke opening van de Open Monumentendagen, ditmaal in Bergen op Zoom, legde SynapsZ evenmin windeieren.

Ten vijfde kon de organisatie bogen op een professionele promotie en een vruchtbare samenwerking met diverse geledingen van de gemeente en het Markiezenhof en niet in het minst de sponsors.



Gerard Huisintveld. Foto Piet den Blanken

Concept

Desgevraagd vertelden de deelnemers dat het concept van hun samenwerking onder meer valt of staat met een gezonde spanning tussen ten eerste het individueel werken en in groepsvorm, ten tweede nieuwe en oude toegepaste materialen en als derde de wereld van vrijheid en verbeelding enerzijds en de eisen van de optimaal effectief ingerichte maatschappij anderzijds.

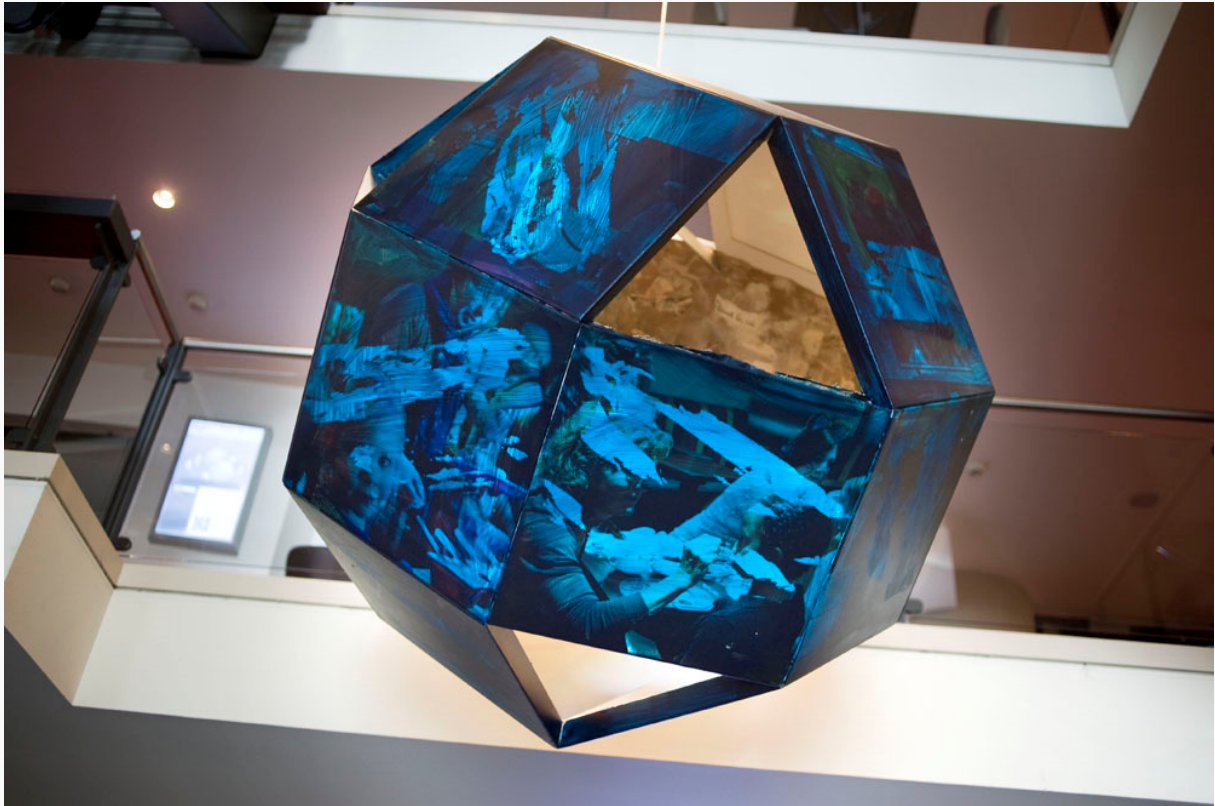
Wat dat hergebruik van materialen betreft: met name Aagje Pel is al heel lang bezig met het manipuleren van patina. Ondanks het gebruik van verweerde, verroeste, vergroeide en verkleurde onderdelen lijkt haar werk van en voor alle tijden. Het getuigt van de taaheid van bestaan lang nadat de oorspronkelijke functies van onderdelen teloor zijn gegaan. En Richard de Weert is niet te beroerd om met uit poldersloten opgeviste lappen landbouwplastic en de modernste bewerkingstechnieken fascinerende kleurstructuren op te roepen die eenzelfde diepte krijgen als middeleeuwse glas-in-lood voorstellingen. Voor hem gaat het niet alleen om duurzaamheid, maar ook om al dan niet metafysische verheffing.

Music of the Spheres

De kunstenaars, naar eigen zeggen “geen drie musketiers, maar vijf Don Quichotes”, willen uiteraard niet werken in een hiërarchisch geordende organisatie. Zij voelen zich het meest thuis in “een zelfregulerende chaos”. Beter kun je ook het verrassende karakter van hun manifestaties waarschijnlijk niet omschrijven.

Maar: verrassen is één, blijven verrassen is twee! Dat SynapsZ de succesvolle lijn wil doortrekken blijkt uit het verbond dat op instigatie van Jan Slokkers kon worden gesloten met het Residentie Orkest. Dit ensemble verzorgt samen met Wibi Soerjadi in september een optreden in schouwburg De

Maagd. Op het programma staan werken van Franse componisten als Berlioz, Saint-Saëns en Bizet, muzikmakers die ook het nodige wisten van mengen en roeren. En ontroeren!



Werk van Els van Egeraat. Foto Piet den Blanken

Titel van deze opening van het theaterseizoen is Music of the Spheres. SynapsZ, ditmaal aangevuld met Els van Egeraat en Kees Warmoeskerken, is van plan om vanuit zeven grote bollen, eerder gebruikt voor een project van laatstgenoemde, bewegende beelden op een doek achter het orkest te projecteren, mede bestaand uit kunst in, aan en op die bollen. Daartoe worden twee beeldregisseurs ingezet. Het werk zal overigens nog tot en met het Monumentenweekend te zien zijn.

Wie dit krachtenspel van meerdere disciplines wil ondergaan, moet snel reageren. Het concert in picturale omhelzing vindt plaats op 2 september 2016, om 20:00 uur. Sta toe dat de noten u bespringen terwijl u meespeelt in een bol en kunstenaars projecteert die uw gedachten in kleuren vertalen!

www.synapsz.nl

www.demaagd.nl

© Brabant Cultureel – augustus 2016